

Budování mýtu: Československá vizualita ve Veletržním paláci

Felix Xaver, CSPK

Výstava věnovaná vizualitě Československa mohla nastolit klíčové otázky po povaze tohoto státu, příčinách jeho konce a nastínit i dnešní možné interpretace. Ve skutečnosti ale zůstala při střípkovitém představení různých náhledů na Československo a o mnohém mlčí, neboť se to už do obrazu nevešlo.

Hlavní titul výstavy kolektivu kurátorů spjatých s Katedrou teorie a dějin umění Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze odkazuje k Ferdinandu Peroutkovi, mýtické figuře znovunalezené masarykovské tradice samého začátku devadesátých let 20. století. V tomto textu však upřednostním kritický rozbor před budováním a stát budu chápat jako ochránce zájmů těch nejmocnějších. Název výstavy proto s sebou přináší některé konceptuální kontroverze, jimž se pak nevyhýbá ani výstava jako celek.

Obdobně je tomu se slovem vlast, které se jako přízrak od konce listopadu 2015 do počátku února 2016 prolínalo celým prvním patrem Veletržního paláce, od velkoformátových map onoho podlouhlého cancouru, přes bruselský styl až po Gočárový administrativní budovy meziválečného „ostrůvku demokracie“. Tam, kde by nezaujatý návštěvník mohl za široce rozkročenou výstavou hledat především odpolitizovanou vizualitu retra („sedmdesátky jsou nejvíc“), otvírá se političtějšímu čtenáři problematika nostalgie za ztracenou vlastí. Ta by jistě nebyla ideální pro všechny její obyvatele, nicméně představovala významný motiv sebeidentifikace významné části jejího obyvatelstva. A dlužno dodat, že vizualita je pro vlast a jejího nerozlučného druha v podobě národa neodmyslitelnou součástí.

Autoři výstavy si však jistě byli této kontroverze alespoň částečně vědomi, a proto se průvodní materiál k výstavě stejně tak jako celkový její duch nese v ironickém, lehce hipsterském tónu. Ten však odpolitizovanost vlastenecké vizuality ještě více posiluje a výsledkem je nesnadná uchopitelnost tématu jako celku, v němž se protíná moc, utopie a pokusy o její realizaci. Dlužno dodat, že československá utopie po svém habsburském předchůdci zdělila většinu jeho centralistických neduhů. Jak psal Arnošt Gellner, každá nacionalistická veš má ve svém kožichu další obdobné vší. Bývalí federální spoluobčané odpustí, za jednu z nich lze jistě považovat Slovensko, které bylo na výstavě představeno, v zásadě poplatně k čechoslovakistickému mýtu, jako folklórní skanzen na jedné a objekt infrastrukturního rozvoje na straně druhé. Budování čtyřproudových dálnic a montoven tanků pod tatranskými kolibami tedy představuje na výstavě v zásadě jediný významný otisk „té druhé“ části federace.

Jak už bylo nastíněno, výstava trpí roztříštěností svých jednotlivých částí a možná až přílišným rozkročením se. Řada jejích dílčích částí by mohla být prezentována jako samostatné výstavy, což už některé z nich snad i v minulosti byly. V této souvislosti mám na mysli především expozici věnovanou folklorismu, která asi nejčistěji dokumentuje propojenost československé státní ideje s národopisným kýchčem. Za nepřilíš v tomto ohledu zřejmý a v zásadě novátorský počín pak pokládám část věnovanou propagaci Československa v zahraničí, především tedy v lidově-demokratických režimech Afriky, Latinské Ameriky a Asie. Československý kulturní kolonialismus především sedmdesátých let pak ale zůstává opět v zásadě estetizovaným a depolitizovaným retro-vyprávěním. V něm se za líbivou fasádou plakátů avizujících premiéru československého představení *Romeo y Julieta* (škoda, že ne *Maryša...*) v Havaně ztrácí nepořádek, který Československo svými dodávkami zbraní řadě aktérů nejen tzv. Třetího světa, napáchalo.

Bylo-li Československo bonapartisticko-jakobínským centralistickým mastodontem, za nímž se rozhodně netřeba obracet s nostalgii, zůstává otázka, čím jsou v tomto ohledu jeho nástupnické státy, dnešní Slovensko a Česká republika. Domnívám se, že pokud by se minimálně druhá z nich měla dnes rozpadnout, být anektována nebo jakýmkoli jiným způsobem přestat existovat, byla by snaha představit si obdobně za čtvrt století její vizuální otisk problematičtější než ona dříve zmíněná současná snaha představit si v současnosti ten československý. Autoři výstavy v tomto měli do jisté míry usnadněnou pozici, neboť československý stát do své vizuální propagace přece jen vynakládal nemalé prostředky. Na druhou stranu ale v řadě ohledů bohužel padli do léček nakladených propagandisty postupně verbálně demokratického, lidově-demokratického i socialistického státu.

Budování státu. Reprezentace Československa v umění, architektuře a a designu

Veletržní palác, 20. 11. 2015 – 7. 2. 2016